

8/3.3-3.4 Scenariusze lekcyjne do podręcznika „Europa. Nasza historia“

Klasa 8, rozdział 3.3, Społeczeństwo i gospodarka PRL w latach 1956 - 1976

Klasa 8, rozdział 3.4, Życie w dwóch państwach niemieckich

s. 112-125

Rozdział 3.3: Społeczeństwo i gospodarka PRL w latach 1956 - 1976

Rozdział 3.4, Życie w dwóch państwach niemieckich

Tematy i kompetencje uczniów po realizacji cyklu lekcji

Temat 1: Europa po śmierci Stalina – „Odwilż” czy też nieprzerwana kontrola ze strony Związku Sowieckiego? (analiza tekstu, 45 min)

Temat 2: 1968 na Zachodzie i na Wschodzie – na ile sposób życia wpłynął na protesty młodzieżowe? (analiza tekstu, mindmap, 90 min).

Temat 3: Wpływ systemu politycznego na życie codzienne (plakat, 45-60 min.)

Temat 4: Nowa polityka zagraniczna RFN – cyniczna gra interesów czy moralny przełom w stosunku z Polską? (analiza źródeł, 90 min.)

Wariant do pracy samodzielnej: „Uklęknienie przed pomnikiem Bohaterów Powstania w Getcie Warszawskim: ważny symbol czy cyniczna kalkulacja?” (napisanie reportażu, tydzień)

Uczeń wie po zakończeniu cyklu lekcji

W okresie stalinizmu rządy komunistyczne umocniły się w Europie Wschodniej. W tym samym czasie RFN coraz bardziej integrowała się z demokratycznym Zachodem. Pierwsze bardziej intensywne kontakty ponad żelazną kurtyną umożliwiła dopiero "odwilż" 1956 roku. W tym kontekście uczniowie powinni dowiedzieć się, jakie znaczenie miała śmierć Stalina, XX Zjazd KPZR oraz ujawnienie zbrodni stalinowskich przez nowego pierwszego sekretarza ZSRR Nikitę Chruszczowa. Powinni również rozumieć konsekwencje wystąpień przeciwko władzy komunistycznej w NRD w 1953 r. oraz w PRL i na Węgrzech w 1956 r.

Celem tej serii lekcji jest uświadomienie uczniom różnic między wydarzeniami w Europie Wschodniej i Zachodniej w okresie zimnej wojny. Szczególnie dobrze nadają się do tego wydarzenia roku 1968 w Polsce i w Niemczech. W obu przypadkach młodzi ludzie protestowali przeciwko istniejącemu systemowi rządów. Różnice dotyczyły jednak zarówno wysuwanych żądań, jak i sposobu rozwiązania konfliktu przez władze państwowe. Ponadto w Polsce miała miejsce kampania antysemicka prowadzona przez rząd polski, która zmusiła dużą liczbę Żydów do opuszczenia kraju.

W trakcie lekcji uczniowie poznają różnice między państwem autorytarnym a demokratycznym. W tym celu zapoznają się z czterema tematami, które ilustrują życie po obu stronach żelaznej kurtyny:

1. PRL (protesty przeciwko reżimowi komunistycznemu, rola ZSRR, reakcje w społeczeństwie, rola Kościoła katolickiego),
2. Republika Federalna Niemiec (powstanie Wielkiej Koalicji w 1966 r., a następnie rządu SPD-FDP w 1969 r., rola opozycji pozaparlamentarnej, problemy wynikające z nazistowskiej przeszłości),
3. życie codzienne w PRL i RFN (sytuacja gospodarcza w obu krajach, sytuacja zaopatrzeniowa, służba bezpieczeństwa, próby modernizacji),
4. rozwój społeczny na Wschodzie i Zachodzie (edukacja komunistyczna, młodzież, RAF, rola kobiet na Wschodzie i Zachodzie).

Po zapoznaniu się z różnicami i podobieństwami w życiu społecznym uczniowie zajmują się próbami zbliżenia między Wschodem a Zachodem na przykładzie stosunków zachodnioniemiecko-polskich w latach 60. i 70. W tym celu analizują fragmenty listu biskupów polskich do biskupów niemieckich ze słynnym zdaniem "Przebaczamy i prosimy o przebaczenie", a następnie zapoznają się z zasadami nowej zachodnioniemieckiej polityki Willy'ego Brandta wobec Wschodu. Analizują w nim koncepcję "zmiany poprzez zbliżenie". Zwracają szczególną uwagę na ukłonienie kanclerza Brandta przed pomnikiem bohaterów getta warszawskiego w grudniu 1970 r. i analizują znaczenie tego gestu dla stosunków polsko-niemieckich. Na koniec podsumowują znaczenie nowej polityki wschodniej (Ostpolitik) i wypracowują własną opinię na temat tego, czy był to rzeczywiście moralny przełom w stosunkach z Polską.

Temat 1

Europa po śmierci Stalina – „Odwilż” czy też nieprzerwana kontrola ze strony Związku Sowieckiego?

Metody: praca w parach, karty pracy. Czas 45 min.

I. Wstęp

Uczniowie czytają fragment wystąpienia Nikity Chruszczowa o Stalinie na XX Zjeździe KPZR w 1953 r. (Zał. 1A) Zastanawiają się, jak zmieniła się polityka Związku Sowieckiego wobec europejskich krajów bloku wschodniego po śmierci Stalina.

II. Rozwinięcie (praca w parach)

Uczniowie wykonują zadania na kartach pracy (Zał. 1B). Wspólnie czytają tekst na s. 74 i 75, definiują termin "odwilż" i opisują konsekwencje przemówienia Chruszczowa dla krajów bloku wschodniego. Następnie jedna osoba analizuje tekst "Niepokoje w Europie Środkowo-Wschodniej" oraz źródło Źr. 10 (s. 74). Druga osoba czyta tekst "Niepokoje w Polsce i na Węgrzech" oraz źródła Źr. 11 i Źr. 12 (s. 75). Na koniec referują sobie wzajemnie wyniki pracy i uzupełniają tabelę.

III. Podsumowanie (dyskusja w klasie)

Na podstawie odpowiedzi udzielonych na kartach pracy uczniowie formułują odpowiedź na pytanie zawarte w temacie lekcji.

Impuls do dyskusji: „Oceń, w jakim stopniu odwilż rzeczywiście doprowadziła do liberalizacji reżimów komunistycznych w Europie Wschodniej i Środkowej”.

** Możliwość rozszerzenia dla szybko pracujących uczniów*

Temat można pogłębić analizując przykładowo przebieg zamieszek w Polsce w czerwcu 1956 r. W ten sposób uczniowie poznają reakcje komunistów i nastroje panujące w społeczeństwie. Teksty na s. 112-114 stanowią podstawę pracy (załącznik 1 ROZ).

Temat 2

1968 na Zachodzie i na Wschodzie – na ile sposób życia wpłynął na protesty młodzieżowe?

Metody: analiza tekstu, mindmap, Czas: 90 min.

I. Wstęp

Uczniowie porównują zdjęcia Il. 4 na s. 115 (protesty w Warszawie w 1968 r.) i Il. 5 na s. 122 (protesty w Berlinie Zachodnim w 1968 r.). Rozważają powody, dla których młodzi ludzie protestowali i dlaczego przemoc państwowa została gwałtownie i brutalnie skierowana przeciwko nim.

II. Rozwinięcie

Uczniowie dzielą się na dwie grupy. Pierwsza grupa zajmuje się przebiegiem wydarzeń w roku 1968 w Polsce i czyta tekst "Kryzysy społeczno-polityczne 1968 r." (s. 115). Druga grupa zajmuje się wydarzeniami w roku 1968 w Republice Federalnej Niemiec i czyta tekst "Przełomowy rok 1968" (s. 122). Każda grupa przygotowują mapę myśli, uwzględniając następujące aspekty:

- 1) 1) Przyczyny kryzysu (**Polska**: pogarszająca się sytuacja gospodarcza, słabsza pozycja Władysława Gomułki, **RFN**: krytyka poglądów starszego pokolenia, krytyka szkolnictwa wyższego, wojny i wielkiej koalicji, brak rozliczenia z nazistowską przeszłością).
- 2) Aktorzy (**Polska**: studenci, **RFN**: studenci)
- 3) Przebieg protestów (**Polska**: strajk na Uniwersytecie Warszawskim, później także na kolejnych szkołach wyższych, **RFN**: szkoły wyższe w całym kraju)
- 4) Reakcja państwa (**Polska**: stłumienie protestu, kampania antysemita, **RFN**: policja używa przemocy).
- 5) Jak kończą się protesty? (**Polska**: zwolnienia w partii, administracji itp., emigracja polskich Żydów, **RFN**: rozpad ruchu protestu do końca 1969 r.)

Gotowe mindmapy są prezentowane na forum klasy.

III. Podsumowanie

Na zakończenie uczniowie czytają źródła TN. 1 i TN. 2 na s. 122 i omawiają na forum klasy, o co walczyli uczniowie w Republice Federalnej i w Polsce w 1968 roku. Wskazują podobieństwa i różnice oraz porównują obie sytuacje

****** *Możliwość rozszerzenia (o ok. 30 min):*

Talk show w klasie z podziałem na cztery role, z możliwością dowolnego zwiększenia ilości ról. W talk show udział biorą: po jednym policjancie oraz przedstawicielu/ce młodzieży z PRL i RFN, a także dwóch moderatorów/ki. Wspólnie omawiają problem i badają warunki życia. Powinno to uwypuklić podobieństwa, różnice i sprzeczności w narracjach obu krajów. Mapy myśli powinny być zawieszane w widocznym miejscu w klasie, tak by mogły zostać wykorzystane w dyskusji.

Temat 3

Wpływ systemu politycznego na życie codzienne

Metody: plakat, praca w grupach. Czas: 45-60 min.

I. Wstęp

Uczniowie analizują trzy zdjęcia z lat 70tych:

1. z RFN <https://www.welt.de/vermischtes/article7379952/Was-wissen-Sie-noch-ueber-die-70er-Jahre.html>
2. z PRL, Il.m 6, s. 116
3. i z NRD, Il. 8, s. 124.

Uczniowie porównują zdjęcia i zastanawiają się nad różnicami i podobieństwami życia po obu stronach żelaznej kurtyny. Zastanawiają się, jak różniło się życie wtedy i dziś, nie biorąc pod uwagę różnic wynikających z rozwoju technologicznego.

II. Rozwinięcie

Uczniowie dzielą się na trzy grupy (Polska, NRD i RFN). Każda grupa przygotowuje plakat i prezentuje go na forum klasy. Uczniowie poznają przy tym różnice w sposobie sprawowania władzy w państwie demokratycznym i autorytarnym oraz ich wpływ na życie codzienne ludzi. (Zadania dla trzech grup, Zał. 3)

III. Podsumowanie

Impuls do podsumowania: "Sytuacja polityczna w tych trzech krajach miała tak duży wpływ na życie ludzi, że ich codzienność była zupełnie inna. Zajmijcie stanowisko wobec tego stwierdzenia". Uczniowie omawiają pytanie sformułowane w temacie lekcji, korzystając z przygotowanych przez siebie plakatów.

Temat 4

Nowa polityka zagraniczne RFN – cyniczna gra interesów czy moralny przełom w stosunku z Polską?

Metody: analiza źródeł, praca w parach/praca w grupach. Zeit: 90 min.

I. Wstęp

Uczniowie oglądają dwie mapy online, porównują je i zastanawiają się, jaki był wpływ przesunięcia granic Polski i Niemiec na ludność cywilną.

1. Granice Niemiec po 1945 r.: https://www.dhm.de/archiv/ausstellungen/kalter_krieg/bild/a_162.htm

2. Granice Polski po 1945 r.: [https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Karte_Polen_\(1945\).png](https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Karte_Polen_(1945).png)

Podobne mapy w dobrej jakości, jako .pdf mogą zostać pobrane ze strony <https://www.bpb.de/geschichte/deutsche-geschichte/der-zweite-weltkrieg/204484/karten-und-grafiken-kriegsfolgen>

II. Rozwinięcie

Na plenum klasy: Uczniowie powinni się dowiedzieć, że bezpośrednio po II wojnie światowej nie było prawie żadnych kontaktów politycznych, gospodarczych i społecznych między Polską a Republiką Federalną. Jedną z pierwszych inicjatyw dialogu polsko-niemieckiego był list polskich biskupów katolickich do biskupów niemieckich z 1965 r. Nauczyciel odczytuje zdanie z tego listu: "Udzielamy przebaczenia i prosimy o przebaczenie" i wyjaśnia, że wywołało ono w Polsce ogromną krytykę. Uczniowie zastanawiają się nad znaczeniem listu. Pomóc mogą w tym poniższe polecenia:

- a. Zastanów się, za co polscy biskupi udzielili przebaczenia?
- b. Zastanów się, dlaczego to zdanie było ostro krytykowane przez partię komunistyczną w Polsce?
- c. Zastanów się, z jakiego powodu także polscy biskupi prosili o przebaczenie?

Uczniowie powinni dojść do wniosku, że II wojna światowa (zwłaszcza zbrodnie niemieckie w Polsce w okresie okupacji, ale także ucieczka i wypędzenie Niemców po II wojnie światowej) była i jest najważniejszym wyzwaniem w budowaniu stosunków polsko-niemieckich.

Praca indywidualna z dyskusją na forum klasy: Uczniowie czytają tekst i źródło Żr. 6 na s. 117, a następnie pracują z kartami pracy (Zał. 4A). Odpowiedzi są omawiane w trakcie dyskusji w klasie. Powinni oni zwrócić uwagę, że pierwsze próby pojednania podjęto już w latach 60. Najważniejsze problemy utrudniające dialog polsko-niemiecki dotyczyły pamięć o niesprawiedliwości i przemocy w czasie wojny i po jej zakończeniu. Powinno to pomóc im zrozumieć, jak rewolucyjna, ale i kontrowersyjna była socjaldemokratyczna Ostpolitik lat 70.

Analiza źródeł i dyskusja na plenum klasy: uczniowie czytają źródło Żr. 3, s. 120. Następnie dyskutują o nim na forum klasy. W trakcie dyskusji powinni...

- ... zdefiniować najważniejsze cele zachodnoniemieckiej polityki zagranicznej (zjednoczenie Niemiec),
- ... wyjaśnić znaczenie wyrażenia „zmiana przez zbliżenie”.

Praca indywidualna: na zakończenie uczniowie analizują źródła Żr. 4 i 5 oraz Il. 3 i 4 na s. 121 z pomocą kart pracy (Zał. 4B).

III. Podsumowanie

Uczniowie dyskutują w klasie nad pytaniem zawartym w temacie lekcji. Czy nowa Ostpolitik była tylko strategią do osiągnięcia określonego celu, jakim było zjednoczenie Niemiec, czy też rzeczywiście oznaczała moralny przełom w stosunkach z Polską?

** Możliwość rozszerzenia dla szybko pracujących uczniów*

Przeczytaj tekst "Nowa polityka zagraniczna" na s. 120 i wykonaj poniższe zadanie.

1. Opisz jakie nowe nowe traktaty RFN zawarła z krajami wschodnimi.
2. Wyjaśnij, dlaczego polsko-niemiecki traktat z 1970 r. nie był wiążący dla Republiki Federalne Niemiec w 1991 r.
3. Oceń, czy jednostronna deklaracja Bundestagu w momencie ratyfikacji traktatu, że polsko-niemiecki traktat nie będzie obowiązywał w przypadku zjednoczenia obu państw niemieckich, jest uzasadniona w świetle prawa międzynarodowego.

Wariant do pracy samodzielnej

Uklęknięcie przed pomnikiem Bohaterów Powstania w Getcie Warszawskim: ważny symbol czy cyniczna kalkulacja?

Metody: przygotowanie artykułu do gazety. Czas: tydzień.

FORMA (PRZEDSTAWIENIE)

- Napisz wypracowanie na 1-2 stron A4. Użyj czcionki o wielkości 12, typ czcionki: Arial, normalny odstęp między linijkami, margines na 2-3 cm.
- Podziel swoje wypracowanie na:
 - wprowadzenie (Na jaki temat jest wypracowanie?).
 - rozwinięcie (Co udało mi się dowiedzieć?)
 - zakończenie (Jakie znaczenie ma dla mnie ten temat?).
- Podziel swoje wypracowanie na akapity, ale nie pisz: „strona tytułowa...”, rozwinięcie..., zakończenie...”!).

FORMA (TEKST)

- Opisz własnymi słowami czego się dowiedziałeś. Nie kopiuj cudzego tekstu!
- Jeśli chcesz użyć fragmentów cudzego tekstu umieść je w cudzysłowie jako cytaty.
- Wykorzystaj w swoim tekście terminy fachowe takie jak np. *nowa polityka wschodnia*, *układ normalizacyjny*.
- Zwróć uwagę na pisownię i gramatykę.

FORMA (ILUSTRACJA)

- Umieść w wypracowaniu co najmniej jedną ilustrację z podręcznika lub z Internetu i odwołaj się do niej we właściwym miejscu.

FORMA (ŹRÓDŁA)

- Jeśli chcesz wykorzystać jako źródło teksty lub ilustracje z Internetu, na oddzielnej stronie umieść linki do tych tekstów lub ilustracji. Wszystkie linki opisz w identyczny sposób: Tytuł, link (data odwiedzenia danej strony).
Przykład: Co by było gdyby Kolumb nie odkrył Ameryki?
<https://www.polskieradio24.pl/39/156/Artykul/953312,Co-by-bylo-gdyby-Kolumb-nie-odkryl-Ameryki>
(17.11.2020).

TEMAT

Jako dziennikarz/dziennikarka towarzyszysz Willy'emu Brandtowi w podróży do Warszawy. Po jego uklęknięciu przed pomnikiem piszesz sprawozdanie do gazety, w którym uwzględniasz następujące aspekty:

- Opisz, kiedy i dlaczego Willy Brandt pojechał do Warszawy.
- Streść, co zostało uzgodnione w traktacie z Polską.
- Opisz uklęknięcie przed pomnikiem upamiętniającym bohaterów powstania w getcie.
- Wyjaśnij, jak mógł się czuć Brandt.
- Wyjaśnij, jak strona polska zareagowała na uklęknięcie.
- Wyjaśnij, jakich reakcji Brandt mógł się spodziewać w Niemczech po swoim powrocie.
- Oceń, w jakim stopniu nowa polityka wschodnia doprowadziła do poprawy kontaktów z krajami wschodnimi.
- Oceń, czy uklęknięcie było jedynie wyrazem trzeźwego zainteresowania polityką zagraniczną, czy też miało głęboką motywację moralną.

Tytuł wypracowania sformułuj samodzielnie!

Literatura, linki, wycieczki

PL <https://www.youtube.com/watch?v=Lwjiv7kqyVI&t=649s>

NRD Museum, Berlin, <https://www.ddr-museum.de/>

NRD Museum, Pirna, <https://www.ddr-museum-pirna.de/>

Muzeum Komunyizmu Praga, <https://www.prague.eu/>

Źródła:

<https://www.bpb.de/geschichte/deutsche-geschichte/der-zweite-weltkrieg/204484/karten-und-grafiken-kriegsfolgen>

https://www.dhm.de/archiv/ausstellungen/kalter_krieg/bild/a_162.htm

[https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Karte_Polen_\(1945\).png](https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Karte_Polen_(1945).png)

<https://www.welt.de/vermishtes/article7379952/Was-wissen-Sie-noch-ueber-die-70er-Jahre.html>

Scenariusze powstały w ramach działalności polsko-niemieckiej Grupy Roboczej Nauczycieli i Nauczycielek przy Wspólnej Polsko-Niemieckiej Komisji Podręcznikowej, zobacz <https://schulbuchkommission.eu/>.

Więcej informacji o polsko-niemieckim projekcie podręcznika do historii dla klas V – VIII na stronie internetowej <https://europa-nasza-historia.org/>

Partnerzy projektu:

